

Frankfurt – Juristenreis vrijdag 20 – zondag 22 november 2015

De jaarlijkse juristenreis, georganiseerd door de Vlaamse Juristenvereniging, wordt stilaan een begrip. Na Den Haag (2013) en Londen (2014) trekt een groep van 30 onder leiding van reisleider Marc Taeymans naar Frankfurt am Main, Europese keizer- en handelsstad : Euro am Main, de financiële hoofdstad van Duitsland.

Euro am Main

Frankfurt ontstaat als koninklijk goed ten tijde van Karel de Grote. Volgens de legende vindt Karel de Grote er tijdens de oorlog tegen de Saksen een doorwaadbare plaats –een *voorde*- aan de Main en slaagt hij er zo in om zijn troepen in veiligheid te brengen. Vandaar *Frankonovurd*, “voorde voor de Franken”.

In 1240 verkrijgt de stad jaarbeursrecht. Handel doet geld rollen en zo ontwikkelt zich als snel het bankwezen. Omstreeks 1585 geldt er in Frankfurt een eerste eengemaakte wisselkoers voor de verschillende munten die het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie op dat ogenblik rijk is. In de 18de eeuw telt Frankfurt 20 christelijke en 13 Joodse banken, waaronder sinds 1778 de Rothschildbank. Tussen 1356 en 1792 kiezen de Duitse Keurvorsten hun keizer in Frankfurt. Vanaf 1562 wordt de keizer er ook gekroond.

Met de Duitse eenmaking in 1871 wint hoofdstad Berlijn aan belang, maar handel, banken en beurzen blijven het waarmerk van Frankfurt. Tussen 1942 en 1945 wordt de binnenstad door

bombardementen volledig weggevaagd. Na de oorlog reconstrueren de Duitsers zoveel mogelijk de historische binnenstad. Ruïne wordt wedergeboorte. Zo staat Frankfurt prominent mee symbool voor het *Wirtschaftswunder*. Mede vanwege het moeilijke statuut van Berlijn zelf, met zijn 4 bezettingszones, neemt Frankfurt opnieuw zijn rol van financieel centrum op.

Vandaag telt Frankfurt 325 verschillende banken, waaronder de Bundesbank en de Europese Centrale Bank (ECB). *Mainhattan* overheerst nadrukkelijk de skyline. Handels- en jaarbeurzen, met de *Buchmesse* en de *Internationale Automobilausstellung* (IAA) als de bekendste, en allerhande conferenties blijven innig met Frankfurt verbonden. Met 760.000 inwoners is Frankfurt thans de 5de grootste stad van Duitsland.

Vrijdag, 20.11.2015

We vertrekken vanuit een verscherpt bewaakt Brussel-Zuid met de ICE naar Frankfurt am Main waar we tegen de middag arriveren. Daarna gaat het gezwind, maar in de gietende regen naar de Goethe Universiteit. Prof. dr. Andreas Cahn directeur van het *Institute for Law and Finance* (ILF) ontvangt ons hartelijk. Het ILF werd in 2002 opgericht als non-profit instelling binnen de Goethe Universiteit, en dit met de steun van o.m. banken, internationale advocatenkantoren en de Kamer van Koophandel en biedt een *Master of Law in Finance* (LL.M. Finance) en een *Master of Law in International Banking, Securities and Finance* (LL.M. International Finance). Het geldt tevens als gerenommeerde onderzoeksinstelling en denktank inzake recht en internationale financiën. Prof. Cahn initieert ons in het *Single Supervisory Mechanism* waarmee de ECB rechtstreeks financieel en gedragstoezicht houdt op 123 grote financiële instellingen, terwijl ongeveer 3.400 kleinere financiële instellingen vallen onder toezicht van hun respectieve nationale toezichthouders.

Nadien volgt er een geleid bezoek aan de Goethe Universiteit - Campus Westend, onder leiding van economiestudente Aline Wilke. Campus Westend is gevestigd aan de voormalige hoofdzetel van IG Farben. In 1945 had generaal en latere president Dwight Eisenhower er zijn hoofdkwartier. O.m. het Wollheim Memoriaal, genoemd naar Norbert Wollheim (1913-1998), herinnert aan de inrieste zwarte bladzijde van het oorlogsverleden van IG Farben. Norbert Wollheim was een van de overlevende dwangarbeiders van de “productiesite” van IG Farben in Auschwitz. Vandaag telt de Goethe Universiteit 45.000 studenten, waarvan 7.053 internationale studenten van 130 verschillende nationaliteiten.

De universiteit huisvest ook het wereldvermaarde *Institut für Sozialforschung*, waaruit de zgn. *Frankfurter Schule* van Theodor Adorno en Max Horkheimer is voortgekomen. Jürgen Habermas (°1929), monument van de hedendaagse filosofie (*Strukturwandel des Öffentlichkeit*, 1962 en *Theorie des kommunikativen Handelns*, 1981), is ook een product van de Frankfurter Schule.

Grensverleggende theologen als Paul Tillich en Martin Buber hadden eveneens in Frankfurt

hun alma mater. Centraal op de campus staat het beeld *Body of Knowledge* van de Spaanse beeldhouwer Jaume Plensa. De *Body of Knowledge* verbeeldt een mensencorpus waarvan de doorzichtige contouren aan mekaar hangen met lettertekens uit verschillende alfabetten en culturen. Het beeld vat de idealen van kennis, transparantie en *universitas* prachtig samen.

In de vooravond krijgen we een receptie aangeboden door BNP Paribas Niederlassung Deutschland in het Campus Restaurant *Sturm & Drang*, in aanwezigheid van mevrouw Ute Raab, *Honorarkonsulin* van België voor de deelstaat Hessen. De ereconsul vertelt ons “wie die Flamen Frankfurt gerettet haben”: in de 16^e eeuw ontvluchtten ongeveer 3.000 goed opgeleide Vlamingen het Spaanse juk om de handel tussen Lyon, Antwerpen, Lübeck en Frankfurt in vrijheid verder te bestieren. Lode De Vuyst en Camille Fohl, beiden BNP Paribas Frankfurt, vertellen over hun ervaringen als expat in de metropool op mensenmaat die Frankfurt kennelijk is.

’s Avonds volgt er een groepsdiner in restaurant “Oosten”, aan de oever van de Main en in de schaduw van het iconische ECB-gebouw. Duitse wijn en Frankfurter gerechten maken de tongen los.

Zaterdag, 21.11.2015

We worden ontvangen door het advocatenkantoor *Noerr*. Onze gastvrouw is dr. Anke Meier, partner in the Practice Group Litigation, Arbitration and ADR en autoriteit inzake internationale arbitrage en ADR. Noerr is actief in verschillende vestigingen in Europa en de VSA en telt ongeveer 500 advocaten. Noerr is als enige Duitse advocatenkantoor lid van Lex Mundi, wereldwijd netwerk van onafhankelijke zakenadvocaten. Noerr biedt ons 3 boeiende seminars aan: Dr. Sebastian Bock licht de

ontstaansgeschiedenis toe van Frankfurt als Duits en Europees financieel centrum. Dr. Kathrin Nordmeier geeft ons een snelcursus over de gerechtelijke organisatie in Duitsland. Met spreekwoordelijke *Gründlichkeit* onderbouwt ze haar betoog met cijfers over aantal zaken en hun gemiddelde doorlooptijden; cijfers die onze minister van Justitie wellicht erg zouden interesseren. Dr. Maximilian UIBELEISEN, specialist inzake milieurecht, energiebeleid en regulering van de energiemarkt, legt uit hoe Duitsland de omschakeling naar hernieuwbare energie plant en juridisch omkadert met de *Erneuerbare-Energien-Gesetz* (EEG) uit 2000. Dagjespolitiek blijkt uit den boze. Onze Oosterburen hanteren planningshorizonten tot 2050 en verder. Het gaat immers om een sector van levensbelang voor ons en de volgende generaties. Waar wacht België nog op?

Na afloop van deze drie schitterende uiteenzettingen, met vragenronde, trakteert Noerr ons op een lunch met lokale specialiteiten, *selbsverständlich mit grüner Sosse*. We vernemen dat de Frankfurter worstjes niet uit Frankfurt komen, hoewel over deze prangende kwestie betwisting blijkt te bestaan.

In de namiddag volgt er een stadwandeling met als thema “Geschichte und Gegenwart”, onder leiding van 2 ervaren stadsgidsen. We starten op de Main Tower, waar we een schitterend 360°-uitzicht over Frankfurt genieten. Onze wandeling voert ons o.m. langs de Paulskirche. De Paulskirche huisvestte het eerste vrij verkozen Duitse parlement, de *Frankfurter Nationalversammlung*. In de nasleep de Maartse Opstanden van 1948 en een veralgemeende roep naar eenheid en democratische vrijheden, ondernam de *Frankfurter Nationalversammlung* in mei 1848 een eerste poging tot eenmaking. Door de concurrentie tussen Pruisen en Oostenrijk, de twee grootste en machtigste Duitse staten, mislukte deze poging. Pas in 1871 wordt Duistland één staat, evenwel zonder Oostenrijk. De wandeling eindigt met een bezoek aan het Goethemuseum, het ouderlijk huis “zu den drei Leiern” van de literator én jurist Johann Wolfgang Goethe (1749-1832).

Goethe studeert rechten in Leipzig en Straatsburg. Zijn stage aan het *Reichskammergericht* in Wetzlar, toen het hoogste gerechtshof van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie, is bepalend voor de briefroman die hem in 1774 op slag beroemd maakt: *Die Leiden des jungen Werthers*. Tijdens die stage wordt Goethe immers verliefd op ene Charlotte Buff. Zij staat model voor Lotte uit *Die Leiden des jungen Werthers*. Goethe was gedurende vier jaar advocaat te Frankfurt alvorens zich volledig aan de literatuur, de filosofie en de wetenschap te wijden. Van al zijn

talenten schatte Goethe zelve zijn talent als jurist “*der geringsten eins*”. Het recht leidt tot alles, zolang juristen maar niet denken dat recht alles is.

’s Avonds wonen we in de *Oper Frankfurt* aan de Willy Brandtplatz een uitvoering van *Don Carlo* van Guiseppe Verdi (1813-1901) bij. Deze erfgenaam van Filips II neemt het op voor het onderdrukte Vlaanderen maar als deze strijd doorkruist wordt door een smartelijk liefdesverhaal is de afloop ronduit dramatisch. De encenering was even indrukwekkend als de operazaal.

Zondag, 22.11.2015

We starten, dit maal met droog en zonnig weer, aan een twee uur durende tocht langs de juridische geschiedenis van Frankfurt en bezoeken daarbij de *Eschenheimer Turm* en de *Gerechtigkeitsbrunnen* waar ooit wijn in plaats van water uit de fontein kwam die door Vrouwe Justitia (zonder blinddoek !) wordt bewaakt. Aan de Stiftstrasse 36 wordt ons het schandaalverhaal van *Das Mädchen Rosemarie* vertelt, en eindigen doen we aan het Joods kerkhof.

De begeleide rondleiding eindigt aan de Alte Brücke en we wandelen door Sachenhausen om in het Gaststätte Wagner de typische gerechten zoals Ochsenbrust mit Grüner Sosse en Wagners Schnitzel (gevuld met Sauerkraut) te proeven. Na de lunch gaan we verder naar het in 1815 door de handelaar

en bankier Johann Friedrich Städel (1728-1817) opgerichte *Städelsches Kunstinstitut*, één van de oudste en grootste museums van Duitsland met meer dan 3000 werken. Dit jaar viert het museum haar 200ste verjaardag. Bij die gelegenheid heeft zij een bijzondere tentoonstelling opgezet waarbij zij haar eigen meesterwerken confronteert met werken van meesters uit de meest gerenommeerde musea ter wereld. Wij krijgen een private rondleiding met naar keuze een Duits- of Engelstalige gids.

We genieten een laatste keer van de verlichte skyline wanneer we over de Holbeinsteg terugkeren naar het Hauptbahnhof. De rechtstreekse ICE brengt ons snel en comfortabel naar een verlaten Brussel-Zuid waar inmiddels dreigingniveau 4 geldt. Voor sommige van onze medereizigers reden genoeg om onderweg uit te stappen !

Bruno Coppieters – 17.12.2015
Bestuurslid VJV